

“Mütevâtir Fiili Sünnet”; Tek Bir Şey midir? Yoksa Farklı İki Şey midir?

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Müsaadenizle iki sorum olacaktır, Allah sizi muvaffak kılsın...

1- İslam Şahsiyeti Kitabı'nın üçüncü cildinin (82.) sayfasında şöyle geçmektedir:

“Mütevâtir hadis, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den alındığı kesin olan hadistir. Dolayısıyla kesin ilim ifade eder ve ister kavli, ister fiili, ister takriri sünnetten olsun her hususta onunla amel etmek vacip olur. Mütevâtir kavli hadislere örnek; Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şu sözüdür: مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ “**Kim bilerek bana yalan isnat ederse, cehennemde yerini hazırlasın.**” Mütevâtir fiili sünnete örnek ise, beş vakit namazın rekât sayılarıdır. Namaz, oruç ve haccın keyfiyeti hakkında gelenler de böyledir.

“Mütevâtir fiili sünnetin” ne olduğu hakkındaki soru? Bu, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yapmış olduğu fiil hakkında haberlerin mi tevatür olmasıdır? Yoksa bu, Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in döneminden günümüze kadar nesilden nesile insanların yapmış olduğu amellerin mi tevatür olmasıdır?

Bazı araştırmacılar “ameli tevatür” veya “tevarüs tevatür” olarak adlandırdıkları şeyi tevatür kısımlarından bir bölüm olarak belirlemişlerdir. Örneğin Şeyh Şebbir Ahmed Osmani “Fethu'l Mülhim” adlı eserin (18.sayfasındaki) mukaddimesinde şöyle demiştir:

Üçüncü kısım: Ameli tevatür ve tevarüs tevatür; şeriat sahiplerinin döneminden bugüne kadar genellikle yalan veya yanlış üzerine iş birliği yapmaları imkansız olan büyük bir çoğunluğun yapmış oldukları amelleridir. Örneğin abdestte misvak gibi. Zira bu, bir sünnet olup onun sünnet olduğuna inanmak farzdır. Çünkü ameli tevatürle sabit olmuştur ve onu inkâr edenler kafir olur... Beş vakit namaz da buna dahildir. Çünkü bu, müminin de kafirin de ihtilaf etmediği bir husus olup onun ashâbı ile birlikte her gün ve her gece belirli vakitlerde kıldığı gibi aynı şekilde onun dinine tabi olan herkesin de her gün kıldıkları konusunda hiç kimsenin bir şüphesi yoktur. Ayrıca bugüne kadar Endülüs halkının namazı kıldıkları gibi Pakistan (Sindh) halkının da kıldıkları ve Yemen halkının kıldıkları gibi Ermeni halkının da onu kıldıkları hususunda hiç kimsenin bir şüphesi yoktur...” Bitti.

Bu ve “mütevâtir fiili sünnet” olarak isimlendirdiğimiz şey, tek bir şey midir? Yoksa iki farklı şey midir? Şayet iki farklı şey ise, ameli tevatür olarak isimlendirdikleri şeyi kabul mü ediyoruz yoksa ret mi ediyoruz?

2- İbn-u Hacer, Nevevi, Suyûtî ve benzerleri gibi hadis sahipleri olan araştırmacılar, kabul edilen hadisi “sahih li zatihi”, “sahih li gayrihi”, “hasen li zatihi” ve “hasen li gayrihi” şeklinde kısımlara ayırırlarken biz ise, İslam Şahsiyeti Kitabı'nın birinci ve üçüncü ciltlerinde geçen “sahih” ve “hasen” hadis ile yetinmekteyiz. Bu, anlam veya adlandırma üzerinde ittifak etmekle birlikte sadece istilahtaki bir ihtilaf mıdır, yoksa anlamdaki bir ihtilaf mıdır? Allah sizi mübarek kılsın.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

1- Mütevâtir sünnet, kavil ve fiil için ister kavli, ister fiili, isterse takriri olsun, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den mütevâtir olarak nakledilmediği sürece mütevâtir olmaz. Bu amellerin, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yaptığı veya yapılmasını onayladığı (ikrar ettiği) (bir amel) tevatür olarak sabit olmaksızın Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in dönemindeki bir cemaatin, tabiin dönemindeki bir cemaatin ve tebaut tabiin dönemindeki bir cemaatin yapmasıyla amellerin mütevâtir fiili sünnet olduğu şeklindeki söze gelince; bu söz doğru değildir. **Zira ister yapması isterse yapılmasını onaylaması şeklinde olsun Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den tevatür yoluyla sabit olmadıkça mütevâtir olmaz.**

Bu söz sahiplerinin söylediği şey, varsayılan hususlar açısından dır. Buna dair delil, bahsetmiş oldukları beş vakit namaz gibi örneklerdir. Nitekim bu, Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den tevatür olarak sabit olmuştur. Misvaka gelince; bu hususta Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den gelen sahih hadisler de vardır. Bu hadislerin tevatür olmasının hükmü, bu hadislerin senedine bağlıdır. Şayet mütevatir olarak nakledilmişse, mütevatir olur. Yok eğer senedinde ahad haber olarak nakledilmişse, o zaman mütevatir olmaz. Yani önemli olan, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den gelen senettir.

Beş vakit namazın, beş vakit olduğu hususunda ihtilaf etmeksizin Pakistan (Sindh)'da, Endülüste, Yemen'de ve Ermenistan'da kılındığı şeklindeki sözlerine gelince; bütün bunlar, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den tevatür yoluyla nakledilmedikçe onu mütevatir yapmaz... Ancak Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den tevatür yoluyla nakledilirse onu mütevatir yapar.

Sonuç olarak mütevatir, senedine bağlıdır. Şayet mütevatir olarak nakledilmişse, onaylanır. Yok eğer mütevatir olarak nakledilmemişse, senedi incelenir ve ona göre karar verilir. Az önce söylediğim gibi, onların sözleri varsayımdır. Çünkü onlar, Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den sabit olmamış tek bir örnek gösteremezler. Daha ziyade onun tevatür olduğu Müslümanların ameliyle belirleniyor.

2- Sahih li zatihi, sahih li gayrihi, hasen li zatihi ve hasen li gayrihi olana gelince...Bu, araştırmaların olduğu bir konudur. Şimdi ihtilaflın olduğu bazı yönlerine girmeden konuyu kısaca izah edeceğim:

- Sahih hadis; Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den, şâz ve muallal olmaksızın adil ve zaptı tam olarak muttasıl bir senetle nakledilen hadistir. Sahih hadis veya sahih li zatihi olarak isimlendirilen şey işte budur. Bu vasıfların farklılık göstermesine göre mertebesi de farklılık gösterir. Ardından Sahih-i Buhari, sonra Müslim, sonra da ikisinin şartı ve benzerleri taktim (tercih) edilir.

Sahih hadiste geçen diğer şartları taşımakla beraber zabtı kuvvetli değilse, **hasen li zatihi olur.**

Hasen hadisin sıhhat olarak kuvvet bulmasıyla sahih yolları da kuvvet buluyorsa, **sahih li gayrihi** olarak adlandırılır.

Şayet senet, sahih ve hasen hadisin şartlarını taşıyorsa **zayıf hadis olur.**

Aynı anlamdaki zayıf hadis, başka rivayetlerle kuvvet kazanıyorsa bu da **hasen li gayrihi** olarak adlandırılır.

Doğal olarak bizler, zayıfın zayıfla birlikte olmasından dolayı zayıfa itibar etmiyoruz...Böylece tabi ki zayıf olarak kalıyor.

Bu, "hasen li gayrihi" sınıflandırması, hadis ilminin ilk dönemlerinde yaygın değildi. Bazı kaynaklarda geçtiği üzere bu şekilde ilk söyleyen kişi, kitaplarında da yer veren İmam Beyhakî Rahîmehullah olmuştur.

"Hasen li gayrihi", yani kendisiyle amel etmek açısından zayıfın zayıfla kuvvet kazanması hususunda ihtilaf vardır. Bazıları onu alırken diğer bazıları da almamış ve zayıf saymışlardır. Az önce de söylediğimiz gibi racih olan da budur.

Bu, hadisleri bizim kitaplarımızda bahsetmiş olduklarımız dışında bölmeyi gerektirmez. Çünkü hasen li gayrihi olarak söylemiş oldukları hadis senet açısından zayıf olan bir hadistir. Bu nedenle hasen li gayrihi, yeni bir tür değildir.

Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 26 Şevval 1436
M. 11/08/2015

Cevaba, hizbin emirinin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3628/>